

Класифікація технічних засобів, які використовують під час досудового розслідування

Юлія Філон

заступниця завідувача відділу товарознавчих та гемологічних досліджень —
завідувачка сектору автотоварознавчих досліджень,
Чернігівський НДЕКЦ МВС України, м. Чернігів, Україна

Досліджено технічні засоби, які використовують під час досудового розслідування кримінальних проваджень. Проаналізовано сутність поняття «технічні засоби» з точки зору криміналістики та їхнє значення. Наведено найпоширеніші підходи до класифікації технічних засобів залежно від підстави, за якою їх здійснюють. Виокремлено основний принцип застосування технічних засобів.

Ключові слова: *технічні засоби; досудове розслідування; кримінальне провадження; класифікація.*

Classification of Technical Tools Used in Pre-Trial Investigations

Yulia Filon

This research investigates the technical tools utilized in pre-trial investigations of criminal proceedings. The essence of the term «technical tools» is analyzed from a forensic perspective, along with their relevance. The study outlines the most common approaches to classifying technical tools based on the grounds for their application. The primary principle of applying technical tools is also highlighted.

Keywords: *technical tools; pre-trial investigation; criminal proceedings; classification.*

Діяльність органів дізнання та слідства під час досудового розслідування є пізнавальною і потребує різного технічного устаткування для забезпечення виконання покладених на них функцій. Технічне устаткування в науковій і навчально-методичній літературі часто називають «технічними», «техніко-криміналістичними», «криміналістичними», «науково-технічними» засобами. Застосування таких засобів у кримінальному провадженні зумовлено не тільки прагненням його учасників спростити та прискорити процес розслідування і судового розгляду, а й властивостями цих засобів значно розширювати діапазон можливостей людського сприйняття [1, с. 240].

Багато нормативно-правових актів містять поняття «технічні засоби» і надають правоохоронним органам право застосовувати такі технічні засоби під час виявлення та розслідування кримінальних правопору-

шень, проте законодавець не визначає їх змісту загалом і не наводить їх визначення.

Під поняттям «технічні засоби» розуміють сукупність (систему) спеціальних засобів і методів, які застосовують для виявлення, фіксації, дослідження, оцінювання та використання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень.

Спроби класифікувати технічні засоби криміналістики за часом збігаються з виникненням самої криміналістики та знайшли відображення в іноземній і вітчизняній літературі початку XX століття. Утім, вони мали несистемний характер і слабе наукове підґрунтя.

Станом на сьогодні існує багато підходів до класифікації технічних засобів фіксації кримінального провадження. Одну з перших класифікацій технічних засобів запропонував В. Гончаренко, поділяючи технічні засоби залежно від сфери застосування

у практичній діяльності слідчого й оперативного працівника на:

- 1) фотографічні (фотоапарати дають змогу з необхідною повнотою зафіксувати будь-який об'єкт, процеси під час процесуальної дії та проводити деякі дослідження);
- 2) акустичні (аудіо- та відеозапис);
- 3) механічного виявлення та моделювання слідів (інструменти, прилади та матеріали для виявлення, закріплення, виїмки слідів і мікрооб'єктів);
- 4) пошукові аналітичні (пристрої, що дають змогу виявляти об'єкти й аналізувати їхні властивості);
- 5) пошукові прості (інструменти та пристосування, що допомагають знайти різні предмети у сховках, водоймах, землі й вилучити їх звідти);
- 6) допоміжні (загальновживані інструменти, письмове та графічне приладдя, пакувальний матеріал тощо) [2, с. 12].

У криміналістичній літературі можна знайти багато схожих на цю класифікацій із додаванням окремих її підвидів.

В. Коваленко пропонує класифікувати технічні засоби за такими підставами:

- 1) за походженням — на загальнотехнічні й техніко-криміналістичні;
- 2) за функційним призначенням — на фотографічні, аудіовізуальні, акустичні, комп'ютерні, механічного виявлення та моделювання слідів, пошукові аналітичні, пошукові пристрої, допоміжні;
- 3) за видом — на прилади, апаратуру й устаткування, інструменти й пристрої, приладдя й матеріали, комплекти технічних засобів, комплекси технічних засобів (пересувні криміналістичні та вибухотехнічні лабораторії, мобільні комплекси);
- 4) за суб'єктом застосування доцільно класифікувати лише комплекти та комплекси технічних засобів — для слідчого, спеціаліста-криміналіста, спеціаліста-вибухотехніка, дільнич-

ного, патрульного, судового медика, експерта [3, с. 5].

За цільовим призначенням технічні засоби класифікують на:

- 1) засоби для виявлення, фіксації та вилучення доказів (використовуються в ході проведення слідчим розшукових дій);
- 1) засоби дослідження речових доказів (використовуються при проведенні експертних досліджень) [4, с. 25].

У підручниках із криміналістики найчастіше можна побачити класифікацію технічних засобів за такими критеріями:

- 1) за виникненням (створені й використовуються тільки в криміналістичній практиці; запозичені з інших галузей науки й техніки та пристосовані для вирішення криміналістичних завдань);
- 2) за цільовим призначенням (засоби для виявлення, фіксації і виїмки доказів; засоби дослідження речових доказів). Своєю чергою засоби виявлення поділяються на засоби освітлення, пошукові й оптичні прилади, хімічні речовини-реагенти, фізичні речовини, засоби фіксації — на фотографічні, вимірювання, графічні, матеріали для виготовлення зліпків і копій, а засоби виїмки — це гіпс, дактилоскопічна плівка, скотч, пінцет тощо;
- 3) за видом (прилади, апаратура й устаткування, інструменти та пристосування, приладдя і матеріали, комплекти технічних засобів — універсальні, спеціалізовані, зі змінним умістом) [5, с. 84—86].

Наразі спостерігається постійне розширення класифікаційних груп, що є результатом створення нових техніко-криміналістичних засобів, у зв'язку із чим науковці пропонують більш повну класифікацію технічних засобів, а саме:

- 1) за джерелами походження (за галузю наукових знань) — технічні засоби, розроблені в криміналістиці для

збирання та дослідження доказів (спеціальні); технічні засоби, запозичені з інших наук або галузей знань, але пристосовані для вирішення спеціальних криміналістичних завдань; технічні засоби, запозичені з інших наук або галузей, які застосовують для забезпечення розслідування без конструктивних змін;

- 2) за цільовим призначенням — технічні засоби, які використовує слідчий або спеціаліст-криміналіст з метою виявлення, вилучення та фіксації слідів; технічні засоби, які використовують для дослідження речових доказів під час проведення криміналістичних експертиз; технічні засоби, які використовують для фіксації перебігу та результатів слідчих розшукових дій; технічні засоби, які використовують для попередження кримінальних правопорушень;
- 3) за спеціальним призначенням — засоби фото-, звуко- та відеозапису; засоби роботи з матеріальними слідами з метою їх виявлення, фіксації та подальшого дослідження; засоби аналітичної роботи; пошукові засоби; засоби збирання, збереження й оброблення інформації; допоміжні засоби;
- 4) за видом технічних засобів — пристрої та апарати; інструменти та обладнання; прилади та матеріали; комплекти технічних засобів;
- 5) за місцем використання технічних засобів — засоби «польової криміналістики»; засоби лабораторної (кабінетної) техніки;
- 6) за суб'єктом використання — технічні засоби, які використовує слідчий (технічне забезпечення слідчого, техніка слідчого); технічні засоби оперативно-розшукової діяльності; технічні засоби експертного дослідження (експертна техніка, техніка спеціаліста); технічні засоби криміналістичної профілактики [6, с. 69—70].

Перелік класифікацій технічних засобів не є вичерпним. Наведені класифікації свідчать про те, що в принципі вони є майже ідентичними (одні ширші за змістом, а інші вужчі).

Зважаючи на чинне кримінальне процесуальне законодавство, вважаємо доцільним технічні засоби, якими фахівці послугуються під час досудового розслідування, класифікувати за процесуальними діями:

- 1) для вжиття заходів із забезпечення кримінального провадження;
- 2) для проведення слідчих розшукових дій;
- 3) для здійснення негласних слідчих розшукових дій.

Отже, важливо, що для кримінального процесуального закону та практики його застосування не має значення, які саме технічні засоби застосував слідчий, дізнавач або спеціаліст. Важливим є те, що таке застосування має відповідати критерію допустимості, не загрожувати життю та здоров'ю, не принижувати честі й гідності учасників кримінального провадження.

Перелік джерел посилання

1. Літкевич Д. О. До питання класифікації науково-технічних засобів у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2018. № 4. Ч. 2. С. 240—245.
2. Гончаренко В. И. Научно-технические средства в следственной практике : монография. Киев, 1984. 150 с.
3. Коваленко В. В. Актуальні проблеми застосування науково-технічних засобів спеціалістами при провадженні слідчих дій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2004. 14 с.
4. Сабадаш В. П., Ларкін М. О. Криміналістика : навч. посіб. Київ, 2013. 228 с.
5. Маковецька Н. Є., Француз-Яковець Т. А., Колодіна А. С., Кір'яков В. В., Бараняк В. М. Криміналістика : навч. підруч. Київ, 2021. 512 с.
6. Пясковський В. В., Чорноус Ю. М., Іщенко А. В., Алексєєв О. О. та ін. Криміналістика : підручник. Київ, 2015. 544 с.